

Adem en Leef

Giovanni Pavoncella
Auteur van:
In vrijheid gebonden

Hij mijmerde over hoe hij haar had ontmoet, Serena bijna zeven jaar jonger dan hij, gewoon in een restaurant in Turijn in het voorjaar van 1985, de plaats waar hij een zakelijke afspraak had en 's avonds op zoek ging naar een glas wijn en wat te eten. Zij bracht hem dat allemaal en kwam nog een paar keer langs om te vragen of alles naar zijn zin was en of het smaakte, hij nam nog een wijntje en rekende met haar af. Hun dochttertje Angela leek precies op haar, dezelfde kin en mond en dat krullende donkere haar, zeven jaar wordt ze binnenkort, een dag die hij vrijhoudt in zijn agenda om haar verjaardag mee te kunnen vieren bij zijn schoonzusje Paola die haar in huis heeft genomen nadat Serena uit zijn leven stapte waardoor zijn dochter bij haar Italiaanse familie terecht kwam en als een zus samen met haar nichtje werd opgevoed.

Zijn eerste echte liefde waar hij elf jaar mee samen was, bijna vanaf de eerste dag dat hij haar ontmoette. Er was meteen een klik tussen hun twee toen ze samen naar een terras gingen aan de Piazza San Carlo omdat hij haar dat vroeg, of ze dat met hem wilde doen, samen een drankje drinken.

'Als je geduld hebt', zei ze, 'want ik moet nog werken tot elf uur'. Op haar wilde hij wel wachten, alleen al vanwege die uitstraling, die ogen met dat licht erin en die lach rondom haar mond die er altijd leek te zijn, niet gemaakt maar echt, zij vond hem leuk en hij vond haar anders.

Ze moest 's avonds werken om haar studie te bekostigen dat nog twee jaar vergde, ze zat nu in het derde jaar waarin ze een praktijkopdracht bij een bedrijf tot stand moest zien te brengen en voor het laatste jaar zocht ze een afstudeeropdracht met voldoende inhoud om te zorgen dat ze haar diploma als binnenhuisarchitecte zou halen.

23 Jaar oud was ze, zelfverzekerd en vol passie over het vak dat ze uit wilde gaan oefenen.

En toen, vlak voor ze 34 jaar moest worden, was ze er niet meer. Elf jaren die voorbij vlogen, intens waardoor na zes jaar Angela werd geboren en ze nog meer gehecht aan elkaar raakten, met interesse voor elkaars werk, familie, vrienden en hobby's, hobby's die zij ook deelden zoals skiën en parachutespringen dat zij hem leerde. Zijn eerste duo-sprong maakte hij met haar en hij raakte verknocht aan deze sport, de sport waaraan hij haar verloor omdat haar parachute, een 'parapente', niet goed open ging en zij sneller en sneller draaiend in korte cirkels met veel te hoge snelheid de grond raakte, haar val werd nog wel gebroken door dicht struikgewas waardoor ze nog leefde na die smak en ze zwaar gewond naar het ziekenhuis werd gebracht waar ze in de loop van de avond overleed omdat ze haar interne bloedingen niet onder controle kregen.

Zijn ouders kwamen naar Ancona, Frieda kon niet komen vanwege huwelijksproblemen, maar hij had zijn zus in die tijd wel regelmatig aan de lijn. Op de dag zelf was zijn moeder hem tot steun terwijl zijn vader moeite had met alle emoties die rondom haar begrafenis speelde. Ze ligt begraven op een kerkhof omdat haar ouders dat wilden, hij had daar weinig invloed op want ze waren niet getrouwd, haar jongere zus Paola deed nog wel een poging bij haar ouders dat ze hem als de man van hun dochter dienden te zien en dat hij daardoor toch ook wat te vertellen had over de wijze waarop ze afscheid van Serena zouden nemen, maar uiteindelijk respecteerde hij haar ouders die diep verdrietig waren en tot op de dag van vandaag rouwden om het verlies van hun oudste dochter, intussen al weer zo'n twee jaar geleden. Haar graf heeft hij sindsdien niet meer bezocht, gewoon omdat hij dat irreëel vindt, hij wil die plek niet meer zien, zij zit in zijn hart en haar lichaam ligt daar.

Ondragelijk waren de eerste maanden zonder haar en nog steeds sluit hij zichzelf op als zij zijn gedachten in beslag neemt waardoor hij niet los van haar komt, omdat hij haar mist, zij waardoor zijn leven drastisch veranderde en hij gedurende het eerste jaar met regelmaat naar Italië kwam waar hij uiteindelijk ook werk vond als verkeersdeskundige op het gebied van stedelijke inrichting, waarna ze in haar laatste studiejaar samen naar Duitsland vertrokken omdat zij daar bij een bedrijf een afstudeeropdracht had gevonden en hij na een aantal weken daar ook aan het werk kwam. Ze vonden een plek waar ze bleven wonen na haar afstuderen, een oud industrieel gebouw in de haven van Hamburg in dat was omgebouwd tot appartementen van waaruit ze werkten. Hij had daar een langdurige klus en zij probeerde particuliere opdrachten te krijgen in haar steeds groter wordende kennissenkring voor het herinrichting van kamers of complete huizen waar ze uiteindelijk succesvol in was, samen met zijn werk zorgde dat er voor dat ze daar bijna twee jaar doorbrachten. Een pracht plek was het waar ze woonden, groot, hoog, ruim en voorzien van alle gemakken, met grote ramen en weinig binnenmuren, één grote woon- en slaapruijnte, die intiem werd als de ramen geblindeerd werden door vitrage die elektrisch afrolde naar beneden, grote oppervlaktes die gebruikt werden als projectiescherm om met behulp van een beamer een film te kijken, een documentaire op televisie of gewoon rustige beelden uit de natuur met zachte muziek op de achtergrond die een sfeervolle rust creëerde, ze kropen dan meestal in elkaar op de bank of in bed en vreeën met elkaar.

Het huis in Antwerpen waar ze naar toe verhuisden zo'n drie jaar geleden voelde leeg als hij daar verbleef, het hele huis ademde naar haar, als hij er doorheen loopt wordt hij om de haverklap met haar geconfronteerd, desondanks doet hij geen moeite om herinneringen aan haar te verwijderen want hij kan gewoonweg nog niet zonder haar. De afgelopen twee jaar liet hij niemand toe in hun huis, geen familie, geen vrienden of kennissen, gewoon om vragen of opmerkingen te vermijden waardoor hij over haar moest praten, hij wilde dat liever niet. Skiën deed hij niet meer wat hij soms twee keer per jaar met haar deed en aan een parachute hangen ging nooit meer gebeuren. Om in conditie te blijven gaat hij twee keer in de week naar een sportschool waar hij wordt gecoached om te voorkomen dat hij te veel doet en te hard gaat, alsof hij 25 is.

Hij is buiten zijn werk graag alleen, werk waar hij de dagen mee vult, werk waardoor hij wordt afgeleid omdat hij een creatieveling is in zijn vak dat hem meer en meer een goede naam bezorgt, waardoor hij aan het werk blijft en soms niet aan haar denkt. Hij heeft een hekel aan de avonden en ziet er tegen op als hij later op de avond weer naar zijn hotelkamer loopt, iets wat hij al bijna twee jaar doet in München, ontbijten, met de tram naar zijn werk, de hele dag werken, vergaderen, plannen en overleggen en om een uur of zeven 's avonds terug met de tram, halverwege uitstappen om in het centrum te kiezen uit een van de vele eetgelegenheden die hij intussen meerdere malen heeft bezocht waarna hij na een uurtje of twee weer de tram pakt en verder rijdt richting zijn hotel waar hij dan meestal na negenen aankomt, bij binnenkomst zijn sleutels op het bureau gooit, zijn schoenen uittrekt en zijn colbert in de kast hangt om tussendoor de TV aan te zetten in de hoop dat er een redelijke film bezig is, mits hij niet een dossier heeft meegenomen om op zijn kamer te bestuderen

of zijn deel van de werkzaamheden daarin te verwerken, maar uiteindelijk ligt hij op bed en dan slaat de laatste tijd zijn stemming om, oncontroleerbaar vanwege zijn gevoelens, het gemis en de voelbare eenzaamheid. Het liefst zou hij dan meteen in slaap willen vallen waardoor de volgende dag weer bepalend is voor de verplichtingen die hij heeft en de dag relatief gezien weer goed is ingevuld en de avond ver weg lijkt.

*

Het project München loopt voor hem ten einde, een tijdstip waar hij naar verlangt maar waar hij zich ook over afvraagt wat hij daarna gaat doen. Er lopen vragen in België en Duitsland maar ook een in Nederland in Groningen, contacten die tot nu toe per email verlopen als het gaat om de inhoud en aanpak van het werk dat omschreven wordt. België lijkt interessant omdat het actueel is en in Gent, dicht bij zijn huis in Antwerpen. Duitsland is een project dat op de wat langere termijn wordt beslist en Groningen speelt over een maand of zes. Hij denkt dat hij het liefst een paar maanden zou willen 'freewheelen' na München om tijd te kunnen besteden aan zijn dochter waardoor hij wat langer in Ancona zou willen vertoeven want Angela, maar ook als het om zijn schoonzusje gaat, doet hij te kort, zeker het laatste half jaar was hij er eigenlijk niet voor hen, waardoor hij zich zou moeten focussen op Groningen omdat die klus het beste zou kunnen aansluiten. Aldus denkende krijgt hij het gevoel dat hij uit zit te kijken naar de dag waarop hij in München een deur achter zich dicht kan trekken om voor een paar weken naar Italië te gaan.

*

Paola deed er moeite genoeg voor om hem naar Ancona te lokken om te zorgen dat hij zijn dochttertje weer zag, elke gelegenheid benutte ze om hem te bellen, vanwege de Kerst of met Pasen, als er een verjaardag was of een feestdag zoals de Dag van de Republiek op 2 juni, een mooie maand in Ancona, die mooie eeuwenoude stad waar hij graag vertoefde en opgewekt was waardoor zij aan hem trok om te komen. Ook de ouders van Serena waren verheugd als hij zijn neus weer liet zien en hij voelde steeds meer dat hij deel uitmaakte van deze familie die zo goed zorgde voor Angela die meer en meer moeite kreeg om in het Nederlands met hem te praten. Paola genoot van de dagen dat hij bij haar logeerde, haar man Donato werkte in de haven bij een ferry-maatschappij als boekhouder, als haar dochttertje Rosa naar school was samen met Angela vroeg ze of hij met haar mee ging om boodschappen te doen en daar deden ze samen dan de hele ochtend over en een deel van de middag omdat de kinderen tussen de middag op school bleven en Donato pas tegen zeven uur weer thuis kwam. Intussen was dat een ritueel geworden waar hij van genoot omdat hij goed met haar op kon schieten, zij liet hem Ancona zien of de Monte Guasco, elke keer weer wat nieuws of iets bijzonders van al het moois dat deze stad te bieden heeft. Gehecht raakte hij aan haar, als een zus en zij genoot van hem als hij tijdens een wandeling een arm om haar heen sloeg en haar op haar wang kustte, de pleegmoeder van zijn dochter, waar hij hand in hand mee door de stad loopt en een bijzondere band mee krijgt waardoor zij meer en meer naar hem ging verlangen, iets wat hij niet door heeft, ook niet als ze het telefoongesprek beëindigt met, 'ti amo Friets', zoals ze hem met een Italiaans accent noemt en hij consequent antwoordt, 'ciao cara, a presto'.

De mist hangt laag over de landerijen aan het einde van de middag na een warme dag tegen het einde van oktober. De bomen hebben groengele bladeren en hier en daar al het rood en bruin van de herfst dat het loof langzaam doet sterven. De zon gaat onder en laat een rosa-rode gloed achter onder tegen het golvende wolkendek dat al met al, vanuit het raam waaruit zij kijkt, een prachtig schilderij vormt dat een minuut of tien duurt waarna de zon lager komt en de avond zijn normale karakter toont. Een half uurtje later is het donker en doet zij de lichten aan en sluit ze de gordijnen en wordt haar wereld klein, ze voelt dat ook zo, het geeft geen gevoel meer van geborgenheid, warmte en sfeer, het is haar huis maar niet meer haar thuis. Ze haalt een kant en klaar maaltijd uit de vriezer en schenkt zichzelf een glas rode wijn in, pakt onder de aanrecht een koekenpan uit de kast en zet deze op de kookplaat na een paar lepels water daarin te hebben gedaan en leegt het pak in de pan. Na langzaam roeren gedurende een klein kwartiertje komt er een maaltijd op tafel in een diep bord met links een vork en rechts een mes en het half leeg gedronken glas wijn dat ze aanvult vanuit de fles. Met tegenzin begint ze aan de maaltijd, net als gisteren en eergisteren en de dagen daarvoor en waarschijnlijk ook morgen en de dagen daarna. Het verschil wordt gemaakt door haar werk als psychologe in het ziekenhuis van Arnhem, de reden dat ze 's morgens vroeg uit de veren is en met plezier aan de dag begint omdat haar werk zinvol is, werk dat ze wel 16 uur per dag kan doen als ze dat zou willen, maar daarna aan het einde van een werkdag naar haar huis rijden in Oosterbeek en daar de leegte weer voelen dat zit haar intussen meer en meer dwars, maar een verandering daarin heeft ze niet in beeld, haar leven is gewoon zo sinds hij haar verliet waarna ze er na een maand of drie achter kwam dat hij samen woonde met

haar, hij 51 jaar en zij dat in haar ogen domme wicht, 17 jaar jonger. Belachelijk vond ze het en pijn dat het deed en nog steeds, vooral omdat ze na 27 jaar tot de ontdekking moet komen dat hij zo is, hij haar vriend sinds haar 18^e jaar. Ze kreeg een enorme klap door zijn vertrek en haar zelfverzekerdheid reduceerde bijkans tot een nulpunt. In eerste instantie was ze geen eens kwaad op hem en zocht ze de oorzaak bij haarzelf, dat het door haar intensieve baan kwam, de onregelmatigheid die dit de hele week door veroorzaakte en het feit dat de kinderen de deur uit waren, hun dochter en zoon die beiden studeerden en op een studentenflat woonden en daardoor ook niet meer met regelmaat thuis waren en hij altijd bezig was met zijn aannemingsbedrijf. Gedurende een dag of tien was ze niet vooruit te branden, ze sprak er met niemand over en werd met regelmaat bezorgd aangesproken door kennissen en collega's of er iets aan de hand was, of er wat mis was. Nou reken maar dat er wat mis was, ze was godverdomme gedumpt. Toen ze uiteindelijk dat gevoel kreeg werd ze kwaad en riep ze hem ter verantwoording, dat werd uiteindelijk een zinloos gesprek waarin ze hem de huid vol schold en hem uitmaakte voor idioot, klootzak, waardeloze vent en dat ze hem een mispunt vond die het niet aankon dat zij ouder werd en dat hij zelf niet zag dat hij een oude zak werd. Hij liet het over zich heen gaan, zo op het oog gevoelloos want hij had dit wel verwacht en kon daar niets mee. Zinloos en uitzichtloos was dat moment, dat wist ze ook wel, maar hij was weg en had waarschijnlijk al eerder emotioneel afscheid van haar genomen, alleen had hij haar dat niet verteld en zij had het niet gemerkt, ook niet dat hij al veel langer een relatie had met dat wicht, dat stomme wijf.

Ze besteedde bijna een heel weekend aan het verwijderen van zijn kleding, spullen en foto's en van alles en nog wat dat aan hem herinnerde als ze door het huis liep waardoor er hier en daar een kale plek, een lege kast en lade ontstond, alles deed ze in verhuisdozen die ze had gekocht, die ze in de hal had opgestapeld en klaar gezet zodat hij ze op kon halen. Ze stuurde een sms naar zijn mobiel en schreef dat hij die dozen op moest komen halen en dat hij een datum en tijd door moest geven wanneer hij dit van plan was te gaan doen en dat hij op moest schieten anders ging de hele santenkraam naar de kringloopwinkel. De maandag daarop kwam er een bedrijfje om alle sloten te verwisselen waarvan hij een sleutel had waardoor hij donderdagavond rond de klok van 7 uur aan moest bellen, zij deed de deur open en zei dat daar de spullen stonden en of hij de deur achter zich dicht wilde trekken als hij klaar was, waarna ze naar boven ging naar de studeerkamer waar ze altijd werkte. Ze hoorde hem heen en weer lopen, hij riep niet dat hij klaar was en weer weg ging, ze hoorde dat de deur in het slot viel. Ze steunde haar hoofd in haar handen en hilde met diepe halen.

*

Frits werd 's morgens al vroeg gebeld door de hoofdzuster van de afdeling waar zijn moeder lag, ze raadde hem aan om terug naar Nederland te komen omdat ze snel achteruit ging en zei dat ze een mens werd van alle dag die elk moment kon uitstappen. Hij brak zijn werk in München onmiddellijk af en maakte zijn collega's duidelijk dat ze zijn werk de komende dagen over diende te nemen en stapte in zijn auto. Hij had haar een week geleden nog bezocht, wetende dat elke keer als hij afscheid van haar nam dat dat de laatste keer zou kunnen zijn maar hij moest vanwege zijn werk steeds weer terug en dat gaf hem het onaan-gename gevoel dat hij zijn moeder in de steek liet. Maar dit telefoontje kreeg hij niet voor niets en hopelijk op tijd, want het was altijd wel een uur of zeven rijden voordat hij in Meppel was, zijn geboorteplaats waar zijn ouders nog steeds woonden. Onderweg dacht hij aan haar, aan zijn vader die in deze situatie met zijn gevoelens geen raad wist, aan zijn zus in Australië die niet van huis durfde en over al het gedoe aan de familiekant van zijn moeder, een grote familie, want ze had drie broers en twee zussen plus alle neven en nichten, waar continue problemen waren en onderlinge ruzies waar zijn moeder de laatste jaren een rol in speelde om de boel bij elkaar te houden. Als zij er niet meer was dan bleef er van die zijde van de familie waarschijnlijk niet veel meer over.

*

Ze was bang om dood te gaan, het onbekende, de pijn die ze zou kunnen voelen, dit ondanks alle goede bedoelingen van de verpleegsters rondom haar heen die haar probeerden gerust te stellen dat ze dat ten alle tijden zouden voorkomen. Ze voelde zich erg alleen, ze kon haar gevoelens en emoties niet kwijt bij Hans, die in het zicht van haar dood meer en meer met zichzelf bezig was over hoe hij verder moest zonder haar. De verpleging die dit herkende vroeg aan haar of ze met een dominee of priester wilde praten, wetende dat zij geen geloof beleed en in haar jeugd ook niet zo was opgevoed.

'Oh nee', zei ze, 'dat niet en zeker niet zo'n lijkige dominee', zoals ze dat ooit mee gemaakt had in de familie van Hans toen zijn moeder was overleden, een diep gelovige streng gereformeerde vrouw die altijd van top tot teen in het zwart liep, haar hoed, kleding, kousen en schoenen, ze ging elke woensdag naar de kerk en zondag naar de ochtend- en middagdienst en was een trouwe kerkgangster. Ontdaan was Mirjam dat er een dominee binnen stapte in het ouderlijk huis waar haar schoonmoeder in de achterkamer lag opgebaard en dat ze daar hoorde dat hij aan de broer van Hans vroeg hoe ze ook al weer heette, hoe oud ze was geworden en of er nog bijzonderheden in haar leven waren gebeurd die hij in zijn preek kon vermelden. Kwaad werd ze en uitte dat naar Hans dat dit te gek voor woorden was, zijn moeder die zo kerks was en de dominee die zich af vroeg met wie hij ook al weer te maken had. Hans suste dat, maar bij haar was de toon gezet, die dominee was een lapzwan die kon maar beter op een andere manier zijn brood gaan verdienen. Als zij het voor het vertellen had gehad had ze hem de deur gewezen en er voor gezorgd dat de kerkelijke dienst volledig door familieleden zou zijn gevoerd, alhoewel niet gebruikelijk maar zij zou dat hebben doorgedrukt in de

zin van 'zo willen wij dit, punt uit'.

Dus zeker geen dominee aan haar bed, maar een priester daar had ze nog niet bij stil gestaan. Kapelaan Bernardo was een innemende man van rond de veertig jaar, hij was verbonden aan het ziekenhuis waar hij elke donderdagmorgen doorbracht om met zijn parochianen te kunnen praten en hen te ondersteunen in hun ongemak of hun lijden, hij stapte haar kamer binnen en zei dat hij toevallig in de buurt was en vroeg meteen aan haar hoe het met haar ging, hoe ze zich voelde en het gesprek kwam op gang, gemakkelijk en oprecht, alsof hij haar al langer kende en zei voelde dat als een warme deken. Ze keek de week daarop naar hem uit toen hij voor de tweede keer kwam, waarna hij elke donderdag, zolang als zij nog leefde, aandacht aan haar besteedde. Uiteindelijk werd ze zwakker en zieker en hield hij haar hand vast toen ze aan hem vroeg of er een hemel was, een hiernamaals of een hel. Hij stelde haar gerust en beloofde dat hij voor haar zou bidden en dat hij haar zou zegenen als ze dat wilde voordat ze heenging. Hij praatte met haar over de dood als een onderdeel van het leven, een gebeurtenis die je niet hoeft te vrezen en die je gemakkelijker tegemoet kon treden als iemand je vast hield, het alleen zijn op dat moment veroorzaakt de angst voor het onbekende, maar in de armen van iemand die je lief hebt of hand in hand met een vriend of vriendin zorgde voor rust en uiteindelijk voor berusting. Dinsdag, de dag voordat ze overleed, zegende hij haar, ze kneepte in zijn hand en glimlachte dankbaar.

*

Ze was niet alleen toen ze insliep, Frits was op tijd terug en bleef bij haar, hij praatte met haar ook toen ze niet meer reageerde, zwaar ademend dat uiteindelijk stopte, hij praatte door alsof ze er nog was maar hij voelde dat zij die daar nu lag zijn moeder niet meer was, die was vertrokken, die was er niet meer. Hij kuste haar op haar voorhoofd en zei haar gedag en liep met betraande ogen de kamer uit. Op de gang liep hij de hoofdzuster tegen het lijf die aan hem zag dat het gebeurd was. 'Kom mee', zegt ze en ze lopen samen terug naar de kamer van zijn moeder, ze stelt hem gerust en zorgde er in zijn bijzijn voor dat ze er netjes bij lag als straks zijn vader kwam. Hij ging niet naar de crematie, hij had als laatste afscheid van zijn moeder kunnen nemen en was bij haar toen ze stierf en voelde er niets voor om dit nogmaals te doen samen met zijn vader, familie en genodigden, de meeste mensen daar had hij toch al niets mee en het contact met zijn vader was van dien aard dat hij zich niet gebonden of verplicht voelde om hem bij te staan, boos als hij was op hem omdat hij er niet was voor zijn moeder in de afgelopen weken. Slechts een half uurtje of drie kwartier kwam hij langs tijdens de bezoeken en toen ze overleed zat hij thuis.

's Avonds laat belde hij met zijn zus in Australië om haar het nieuws mee te delen, zijn zus waar hij altijd goed mee op kon schieten, die een jaar of tien geleden in Australië was blijven hangen toen ze daar voor een half jaar naar toe ging backpacken en daar tegen de ware aan liep en samen twee kinderen met hem kreeg, een man die haar nu terroriseerde vanwege hun scheiding en de kinderen opeiste en dat was de reden dat ze niet naar de crematie van haar moeder kon komen, ze durfde dat gewoonweg niet, de scheiding was nog niet uitgesproken waardoor de kinderen het land niet mochten verlaten. Diep verdrietig was ze dat haar moeder voor haar gevoel in het niets

verdween, mede een reden voor hem om niet te gaan, wat hij wel had gedaan als zij er bij was geweest.

*

Onwezenlijk voelt hij zich als hij de portier van zijn auto dicht doet en over het lange pad naar de voordeur van hun woning loopt, hij doet de deur open en staat even later in de woonkamer met de brede glazen pui die uitzicht geeft op een diepe achtertuin. Hij was al maanden alleen en liep al die tijd met kramp in zijn lijf, hij sliep elke nacht zo slecht dat hij 's morgens volkomen gammel een ontbijt voor zichzelf probeerde te maken en elke ochtend na moest denken hoe hij dit ging doen. Heel zijn leven stond alles voor hem klaar, zijn ontbijt, zijn lunch voor school en later zijn koffer die ingepakt klaar stond als hij voor zaken op reis ging, een opgemaakt bed, schone handdoeken in de badkamer, het hele huis spik en span, z'n natje en z'n droogje, alles werd achter hem aangesjouwd om het hem naar zijn zin te maken, vroeger door zijn ouders en daarna door Mirjam die buiten haar werk, dat ze vier dagen in de week deed ook nog eens twee kinderen opvoedde met school, sport en spel en ook nog het complete huishouden op orde hield waardoor hij zijn gang kon gaan.

Jaren geleden groeiden ze verder uit elkaar door het vertrek van Frieda naar Australië en een paar jaar later Frits die in Italië zijn geliefde vond. Op zijn 69e kwam hij definitief thuis nadat hij besloot met zijn zaken te stoppen, Mirjam ging door met haar werk dat intussen grotendeels uit liefdadigheid bestond, ze bridgte nog steeds en was twee avonden in de week met haar partner ergens op een rouserende locatie met dit spelletje bezig en hij zat thuis en was nog niet in staat om voor koffie te zorgen als ze thuis kwam, laat staan het avondeten voor te bereiden.

Ze leefden volkomen langs elkaar heen en vonden dat

samen normaal en ze kregen daar geen woorden over. En toen werd ze ziek, ze kreeg kanker en belandde in het ziekenhuis, haar artsen beoordeelden haar ziekte als kansloos, het leven kon gerekt worden met medicijnen waardoor ze weer thuis kwam en weer naar het ziekenhuis moest als de medicijnen niet meer werkten, vanaf die tijd was hij eigenlijk al alleen thuis, ondanks dat zij er soms wel was en dan weer niet. De thuiszorg zorgde dan voor haar, hij deed de boodschappen volgens een lijstje wat ze voor hem klaar legden en hij probeerde er wat van te maken dat hem slecht afging, tot ze niet meer thuis kwam en in het ziekenhuis bleef in afwachting van haar dood. Hij boende de vloeren van de keuken, de toiletten en de badkamer omdat ze dat aan hem vroeg en stofzuigde de kamers en nam met een stofdoek stof af van de meubels, een bloedhekel had hij er aan vooral als hij de was moest doen en nog erger als hij moest strijken, waardoor hij zelfs van zichzelf vervreemde en voor anderen onbereikbaar werd en leefde als een kluizenaar die als uitje rond de klok van vier uur 's middags zijn vrouw bezocht in het ziekenhuis en niet wist wat hij tegen haar moest zeggen, waardoor ze na een half uurtje zei, 'ga toch naar huis Hans en probeer wat lekkers te koken en ga eens op visite bij de burens'. Niets daarvan, ook geen contact met Frits die afstand van hem had genomen omdat hij vond dat hij zijn moeder te kort deed, je bent een egoïst had hij gezegd, waarom zorg je niet voor haar, waarom ga je niet met haar wandelen rondom het ziekenhuis, zet haar in een rolstoel en neem haar ergens mee naar toe had hij tegen hem geschreeuwd, ze heeft haar hele leven voor jou gezorgd en jij doet nu helemaal niets. En nu was ze dood, de hoofdverpleegster had hem gebeld en gevraagd of hij wilde komen. 'Hoe gaat het met haar', vroeg hij. 'Het spijt me heel erg voor u', zei ze, 'maar uw vrouw is een

kwartier geleden overleden’.

Ze ving hem op toen hij de afdeling op liep en ging samen met hem de kamer binnen waar Mirjam lag en sprak vriendelijke woorden over haar, ook vertelde ze dat zijn zoon bij haar was toen ze overleed en dat ze niet had geleden en langzaam was ingeslapen.

‘Waar is mijn zoon’, vroeg hij aan haar.

‘Die is vlak nadat ik u heb gebeld vertrokken, ik heb gevraagd of hij wilde blijven tot u kwam, maar dat wilde hij kennelijk niet, ik vind dat vervelend voor u’, zei ze nog.

Daarna werd het heel onwerkelijk voor hem waardoor de hoofdverpleegster vermoedde dat hij behoorlijk in de war was. Ze zorgde voor opvang in het ziekenhuis waarna hij stukje bij beetje door kreeg wat hem overkwam door allerlei papieren die hij had meegekregen, waaronder een brief van Mirjam gericht aan hem, langzaam aan kreeg hij in beeld wat hij nu moest gaan doen om de crematie van haar voor te bereiden.

*

De volgende dag, na een onrustige nacht waarin zijn gedachten telden tussen Serena en zijn moeder, voelt hij zich ongeloofelijk alleen, hij is lichtelijk depressief en denkt na over de zin van zijn bestaan, waar je het allemaal voor doet als je alleen bent en je je belevenissen, succes en tegenslag niet met een ander kan delen, om van het één op het andere moment hardop tegen zichzelf te zeggen dat hij dit zichzelf aan doet, dat het zijn eigen keuzes zijn. Hij gunt zich verder geen tijd meer om na te denken over de gevolgen van het verlies van zijn moeder en belt de zaak dat hij de volgende morgen om half negen weer aanwezig is.

*

Veerle opent de post die ze zonet met de krant uit de brievenbus heeft opgehaald. Er zit een rouwkaart bij die ze gefronst opent omdat ze zich niet bewust is dat er iemand in haar omgeving ziek was, laat staan overleden. Ze slaat een hand voor haar mond als ze leest dat Mirjam Postema op zeventigjarige leeftijd is overleden, haar bridgepartner tot een jaar of vier geleden toen ze verhuisde naar Oosterbeek. Ze waren jaren geleden een beetje tot elkaar veroordeeld omdat Veerle bijna gelijktijdig met Mirjam haar bridgepartner kwijt raakte waardoor ze naar iemand anders moesten gaan zoeken en ze door mond op mond reclame aan elkaar werden voorgesteld. Ze keek in haar agenda omdat ze toch wel bij haar crematie wilde zijn die over drie dagen op vrijdagmiddag plaats vond. Ze had die middag één afspraak die ze zonder problemen kon verschuiven en belde vervolgens met Loes om te vragen of ze met haar mee wilde gaan.

Haar zoon liet weinig van zich horen, hij had moeite met de scheiding en via haar dochter hoorde ze dat Kevin regelmatig bij zijn vader was en schijnbaar minder moeite had met het feit dat hij een nieuwe vrouw in zijn leven had. Bij Loes was dat heel anders, die had haar vader gebeld en een afspraak met hem gemaakt in een wegrestaurant waar ze liet blijken dat ze diep teleurgesteld in hem was omdat hij zijn vrouw en zijn gezin in de steek liet, ze deed dat in zulke heftige bewoordingen dat één van de obers aan hun tafel verscheen met het verzoek om wat zachter te praten. Nijdig was ze op hem, kwaad en verdrietig tegelijk, vooral omdat hij alleen maar antwoordde dat het leven nu eenmaal zo kan lopen, toen ze aan hem vroeg, 'waarom'. Ze keerde hem haar rug toe nadat ze haar eigen koffie had afgerekend en verliet het restaurant zonder hem gedag te zeggen, buiten in haar auto verwijderde ze zijn mobiele nummer uit haar telefoon om te benadrukken dat hij niet

meer voor haar bestond waarna ze bij haar voor de deur stond en in haar armen vloog, geëmotioneerd, allebei, zij met haar dochter als twee vriendinnen waar ze veel steun uit putte.

*

Het was lastig, zo niet onmogelijk voor Henk om antwoord te geven op de vragen van zijn dochter die een hechte band had met Veerle. Hij moest tot zijn schande toegeven dat hij beroerd had geantwoord, maar hij zag op dat moment geen andere uitweg. Hij had nog geen relatie met een andere vrouw toen hij haar verliet, wel had hij tot in de puntjes een appartement ingericht dat hij een half jaar voor zijn vertrek had gehuurd. José kwam pas een maand of twee later in zijn leven, eigenlijk uit het niets. Hij ontmoette haar bij de balie op het stadskantoor waar hij met een getrokken nummertje op zijn beurt zat te wachten, zij was voor hem en beiden moesten nogal lang wachten tot hun nummer op de display verscheen, hij omdat z'n rijbewijs verlengd moest worden en zij om zich in te schrijven in Arnhem. Ze raakten aan de praat omdat ze aan hem vroeg of hij hier woonde om vervolgens van alles en nog wat te vragen over sportscholen, restaurants, welke dokter hij adviseerde en tandarts. Toen ze klaar was met inschrijven kwam ze weer bij hem terug en zette de conversatie zich voort, ook toen hij zijn nieuwe rijbewijs ging regelen bleef ze op hem wachten omdat het gesprek nog niet was beëindigd. Ze verhuisde naar Arnhem omdat ze persvoorlichter was geworden bij de Rechtbank, ze kwam uit Amsterdam waar ze gestudeerd en gewerkt had tot ze via een interne sollicitatieprocedure deze baan kreeg, de baan die ze ambieerde. Ze liepen samen het stadhuis uit richting het Kerkplein waarna hij haar uitnodigde voor een kop koffie in een cafeetje, zo begon hun kennismaking,

zonder bijbedoelingen, puur toeval.

Een paar maanden later trok ze bij hem in in zijn appartement aan de Rijnkade nadat ze samen een weekend naar Maastricht waren geweest omdat zij daar op de rechtbank moest zijn vanwege een cursus en hij in de buurt van Heerlen een zakelijke afspraak had.

Dat weekend sliepen ze op één kamer in een twee-persoonsbed en vreeën ze met elkaar, voor het eerst ondanks dat ze de afgelopen weken elkaar met regelmaat hadden omhelst en naar meer verlangden, zij naar hem en hij naar haar, maar Hans bleef al die tijd voorzichtig en zij waardeerde dat in hem. De afspraak in Limburg kwam als uit het niets, alsof puzzelstukjes in elkaar vielen, eindigend in de bed, zonder twijfels, heel vertrouwd en zonder schaamte en hij verbaasde zich dat dit met hem gebeurde. Dat weekeinde spraken ze af dat zij in het vervolg na haar werk naar zijn appartement kwam waardoor ze dinsdagavond klaar stond met twee koffers toen hij haar kwam halen. Hoe vertel je dit aan je dochter, want hij zou daar het liefst een mooi verhaal van willen maken omdat dit hem overkwam, maar hij voelde het ongemak om met haar over José te praten waardoor hij zo waardeloos antwoordde en Loes opstond, voor zichzelf afrekende en weg liep met haar neus in de lucht.

*

De begrafenisondernemer nam Hans alles uit zijn handen en had alle familie, vrienden en kennissen die in de agenda van Mirjam stonden een rouwkaart gestuurd, hij vroeg aan Hans of hij van plan was om nog iets te zeggen tijdens de ceremonie, waar hij geen antwoord op kreeg. De telefoon ging thuis met regelmaat over maar Hans verkeerde in een desolate toestand, nam de telefoon niet op en zat in een stoel met de TV aan waar hij niet naar keek. Door toedoen

van de vrouw die Veerle verzorgde als ze thuis was kwam Hans na twee dagen weer een beetje op de been, ze kwam langs kwam om spullen op te halen en ze merkte hoe eenzaam hij daar zat en hoe hulpeloos hij deed toen zij door het huis liep om het een en ander bij elkaar te zoeken. Ze praatte met hem en spoorde hem aan om een korte speech op papier te zetten en kwam gedurende de laatste drie dagen voor de crematie elke dag bij hem langs, ze kleedde hem netjes aan voordat de twee rouwwagens stopten voor zijn huis, waarna hij in de achterste stapte, waar hij alleen in zat. Voor Hans ging dit allemaal als een film aan hem voorbij tot het moment dat ze aankwamen op crematorium Reestborgh. De begrafenisondernemer had zelf het initiatief genomen om Hans te begeleiden naar de wachtruimte waar de genodigden waren, inclusief de familie van Mirjam en die van hem en liep samen met hem naar binnen waarna Hans binnen een aantal minuten veranderde, zich bewust werd van zijn omgeving en bijna weer een houding aannam alsof hij met zijn werk bezig was. Hij ging daarna als het ware van hand tot hand en sprak kort met al die mensen die gekomen waren om met hem afscheid te nemen van haar en ze hadden het bijna allemaal te doen met hem, zo breekbaar als hij daar stond. Vervolgens ging hij hen voor naar de aula waar de kist stond met daar rond om heen bloemen en ging naast Mieke zitten, de oudste zus van Mirjam die een hand op zijn arm legde toen de ceremoniemeester het woord nam en Mirjam memoreerde waarna hij het eerste lied aankondigde van the Beatles, 'Yesterday'. Vervolgens speechte de oudste broer van Mirjam kort zonder zichtbare emotie en zong Frank Sinatra, 'It was a very good year', waarna de ceremoniemeester Hans naar voren vraagt en Mieke hem influistert, 'jij moet nu'. Hans loopt onhandig achter het spreekgestoelte en haalt een A4-tje uit de

binnenzak van zijn colbert, zet z'n bril op vouwt het papiertje open en begint te lezen en heeft even later de volledige aandacht van alle aanwezigen die luisteren naar wat hij over haar zegt en over zichzelf, de kinderen die er niet zijn, Frieda in Australië met haar twee kinderen die in een scheiding lag met haar man waardoor ze tot haar grote verdriet niet kon komen, Frits die een hekel aan hem had en hem verweet dat hij niet goed voor Mirjam had gezorgd en dat hij al afscheid van haar had genomen toen ze ziek werd waar hij van zei dat hij dat begreep, maar hij kon niet anders want hij miste haar al toen ze ziek werd en zij niet meer voor hem deed waaraan hij gewend was. Hans brak op dat moment en had de grootste moeite om zijn emoties in bedwang te houden waardoor Mieke naar hem toe liep, een arm om hem heen sloeg en naar de tekst keek op het papier en voor hem verder las terwijl Hans met een zakdoek zijn ogen droogde. Mieke Telkamp zong daarna het laatste lied, 'Waarheen en Waarvoor', waarna Hans als eerste en alleen omdat hij dat wilde langs de kist liep toen de ceremonie ten einde was. Hij zag dat er een grote bos bloemen stond met een kaartje eraan van Frieda en van Frederik en Samantha, zijn kleinkinderen, hij keek verder en nam er de tijd voor maar kon geen bloemstuk vinden van Frits en Angela. Tijdens het condoleren had iedereen het met hem te doen en kreeg hij van verschillende aanwezigen te horen dat ze zouden bellen en dat hij werd uitgenodigd opdat het contact niet zou verwateren, een contact dat er daarvoor niet of nauwelijks was geweest.

*

José voelt zich meer op haar gemak in Arnhem sinds dat ze met Henk is gaan samen wonen, ze is zich ervan bewust dat dat allemaal wel heel snel is gegaan maar het voelde gewoon goed en veilig ondanks dat hij toch wel wat ouder is dan zij, maar hij doet wat zij prettig vindt in een man en hij geeft haar het gevoel dat ze aantrekkelijk is en clever en ze kon eigenlijk niet zo goed alleen.

Zijn ondersteuning heeft ze wel nodig sinds dat ze op de rechtbank medeverantwoordelijk is voor het persbeleid waar ze voor aangetrokken is. Het schortte daar nog al aan vanwege een verschillende ingewikkelde rechtzaken waar overheden in betrokken waren en het er meer en meer op ging lijken dat de zogenaamde onderwereld ook betrokken was in een aantal onderzoeken die er liepen om een aantal verdachten aansprakelijk te kunnen stellen en een definitieve procedure tegen hen te kunnen opstarten. Aangezien er in het verleden gelekt was en vertrouwelijke informatie in de pers kwam en op de lokale televisie verscheen waren de afspraken met betrekking tot het functioneren van José binnen de rechtbank aangescherpt en waren er strikte protocollen waaraan zij en anderen zich dienden te houden voordat José nieuws naar buiten kon brengen en om te zorgen dat ze goed voorbereid was op de vragen die zouden komen van journalisten, waar zij in getraind was om die wel te beantwoorden maar niet altijd met het antwoord dat zij aan het zoeken waren.

Een spel waar zij goed in was en zelfs het vertrouwen van journalisten en columnisten won vanwege haar discrete manier van werken en het feit dat ze zich niet liet vangen door strikvrAGEN. Door die werkwijze, de gesprekken die daaruit voort vloeiden binnen de rechtbank met betrokkenen zoals de officier van justitie, rechter commissarissen, kantonrechters en hooggeplaatste medewerkers, stond ze behoorlijk onder druk omdat

verschillende dossiers al maanden in het nieuws waren en zij meer en meer inzicht kreeg wat er werkelijk speelde. Maar sinds dat ze niet meer alleen is weet ze er beter mee om te gaan, vooral omdat Henk met haar over andere dingen praat en ook heel ander werk doet waardoor ze haar eigen werk wel mee naar huis neemt maar naast zich neer kan leggen. Dit ondanks de vele vragen die de verschillende zaken bij haar oproepen met betrekking tot de wijze waarop er intern binnen de rechtbank wordt gehandeld en gemanipuleerd, het haantjesgedrag van verantwoordelijke medewerkers die hun zin probeerden door te drukken om onder andere het vraag en antwoordspel met de media te beïnvloeden. In de weekenden is ze altijd samen met Henk, doen ze de boodschappen en moet er gewassen en gestreken worden om het huis op orde te houden en wordt de post en administratie gedaan, vooral door het werk van Henk. Ondanks dat ze elkaar nog maar kort kennen en samenwonen voelt ze zich beter op haar gemak dan in de periode daarvoor toen ze in een pension woonde, in afwachting van een geschikt appartement waar ze naar op zoek was.

*

De bak van de brievenbus, die aan de binnenzijde van de voordeur zit, zat zo goed als vol toen hij de deur in Antwerpen achter zich sloot, hij haalt de hele stapel eruit en ziet dat er ook een brief van de gemeente Groningen tussen zit en legt de stapel op een tafeltje dat in de hal staat, schopt zijn schoenen uit en hangt zijn jas in de gangkast waarbij hij terloops met zijn hand over de lange rode jas van Serena strijkt die daar is blijven hangen en voelt het verdriet dat in hem opwelt waardoor hij de kast abrupt sluit om zijn gevoelens onder controle te houden.

Hij weet donders goed dat hij hier zelf de oorzaak van is, maar toch is hij niet van plan om de spullen van haar in te pakken en weg te doen. Hij pakt de post en gaat aan de eettafel in de keuken zitten om de stapel door te nemen. Frits stelt de brief, die hij ontvangt van Veerle Govaert, bijzonder op prijs, maar hij weet niet wat hij moet met de laatste zin waarin zij aan hem vraagt of hij haar wil bellen. Ze schrijft dat ze het ontzettend te doen had met zijn vader op de crematie van zijn moeder, dat in de foyer waar familieleden, vrienden en kennissen zich verzamelden vlak voor de ceremonie, het gerucht rond ging dat de zoon en dochter en de kleinkinderen niet aanwezig waren. Toen zijn vader het woord nam achter het spreekgestoelte moest hij zich eerst vermannen om zijn emoties onder controle te krijgen om tijdens zijn speech een paar keer te stoppen en diep adem te halen op de momenten dat hij sprak over zijn zoon Frits, die niet aanwezig was samen met zijn kleindochter Angela, dat de oorzaak lag in onderlinge verwijten en hij vandaag het verdriet daarvan voelt en het hem spijt dat hij daar mede oorzaak van is. Zijn dochter Frieda had hem gebeld vanuit Australië en hij vertelde in tranen dat ze niet naar Nederland durfde te komen vanwege haar scheiding omdat ze haar twee kinderen niet mee mocht nemen. Hij stond daar als een gebroken man, schrijft ze. Ik vond dat verschrikkelijk en bedacht later dat ik jou dit moest schrijven, dat je weet hoe de ceremonie verliep die druk bezocht was. Ze doet hem aan het einde van de brief de hartelijke groeten en hoopt dat hij contact met zijn vader op wil nemen en laat onder aan de brief haar mobiele nummer achter.

*

Blij verrast is Veerle als Frits Postema haar belt en haar verteld dat hij onder de indruk was van haar schrijven.

‘Hoe kwam je aan mijn adres’, vraagt hij haar.

‘In de rouwkaart stonden de namen van de kinderen met het adres, ook die van Frieda met haar adres in Australië’, antwoordt ze. Hij vertelt haar dat hij nog niet in staat is om zijn vader te bellen omdat hij gewoonweg geen hoge pet van hem op heeft en vol zit met verwijten en hij er van overtuigd is dat het uiteindelijk allemaal niets oplevert.

Desondanks is Frits best bereid om haar en keer te ontmoeten om kennis te maken en ze wisselen adressen uit via hun email en Frits belooft dat hij contact met haar op zal nemen als hij weer in Nederland is.

‘Leuk’, denkt ze als de verbinding is verbroken, ‘volgens mij een interessante man, bedachtzaam en duidelijk in het gesprek met een warme diepe stem die je nieuwsgierig maakt hoe hij er uit zal zien’. Ze kijkt uit naar een ontmoeting met hem en hoopt dat dat binnenkort gaat gebeuren.

*

Het werk in München is bijna ten einde waar hij de afgelopen twee jaar samenwerkte met ambtenaren van het stadsdeel Moosach, in het noordwesten van de stad, vanwege het hernieuwd inrichten van een gebied dat na de oorlog was herbouwd en nu toe was aan vervanging, waarbij alle facetten van sloop, grondonderzoek, archeologie om onderzoekers de eenmalige kans te geven onderzoek te doen naar het verleden, infrastructuur, architectuur en bouwtechnieken ter sprake kwamen en met behulp van modellen in kaart werden gebracht, waarbij de loop van het verkeer steeds weer opnieuw diende te worden bekeken en uitgerekend in diagrammen. Intensief werk was dat voor Frits dat vertraagd werd door de politiek

omdat besluitvorming lastig was vanwege inspraak en de standpunten van verschillende politieke partijen, waarvoor hij met regelmaat werd opgetrommeld om stap voor stap zijn deel van het onderzoek te presenteren over welke routes zouden worden toegepast en dat in detail vanuit verschillende gezichtshoeken met de nadruk op lawaai, leefkwaliteit, parkeerplaatsen en bereikbaarheid.

Uit het schrijven, dat Frits heeft ontvangen van de wethouder openbare ruimte van Groningen, leest hij dat er belangstelling is voor zijn aanpak zoals hij dat geformuleerd heeft op basis van een case die ze hem gestuurd hadden. Aan het einde van het schrijven staat de naam van een secretaresse met het verzoek om contact met haar op te nemen om een afspraak voor verdere kennismaking te regelen waarvoor zij het voorstel doet dat hij op één van de komende vrijdagen 's morgens om 09.30 aanwezig is en dat er twee en een half uur voor dit gesprek wordt uitgetrokken en dat er vervolgens voor de lunch wordt gezorgd die maximaal tot half twee uit mag lopen. Frits besluit eerst zijn vader te bellen die enthousiast roept, 'Frits ben jij het, hallo jongen hoe gaat het met jou'. Frits houdt het kort en vraagt aan zijn Pa of hij de komende donderdagen 's middags thuis is en zo ja dat hij langs komt om bij te praten en dat hij nog hoort welke donderdag het gaat worden. 'Is goed jongen', zegt Hans, 'ik hoor wel van je'. Om twee vliegen in een klap te vangen belt hij vervolgens met Veerle die verrast reageert op zijn belletje zo vlot na hun laatste contact en ze vindt het heel bijzonder dat hij bij haar langs komt om kennis te maken, ze maken samen wat aantekeningen omdat Veerle een aantal vrijdagen niet kan waarna Frits ook tegen haar zegt dat hij terug belt zodra hij weet welke dag het gaat worden.

Wat ongemakkelijk schudt Frits de hand van zijn vader die enthousiast een aantal stappen naar buiten doet om hem te verwelkomen en nodigt hem uit om binnen te komen in zijn ouderlijk huis, zoals hij dat tegen hem zegt. Hij vraagt, 'koffie of thee', waarop Frits antwoordt dat hij het liefst een kop koffie wil, waarna zijn vader zich naar de keuken begeeft en tegen hem zegt, 'kijk rustig rond jongen want er is wel het één en ander veranderd'.

Frits gaat aan de eettafel zitten en kijkt rond in het huis waar hij gewoond heeft van zijn elfde jaar totdat hij naar de TU van Delft ging. Het huis doet hem niet veel, er kwamen geen emoties bij hem boven over leuke of minder leuke gebeurtenissen of belevenissen, voor zijn gevoel was het vroeger thuis ook werkelijk thuis, sfeervol en ontspannen, alhoewel er met regelmaat niemand thuis was als hij uit school kwam omdat zijn moeder ook vier dagen in de week werkte en daardoor niet altijd om half vier thuis was.

Zijn vader komt met een dienblad binnen, zet het op tafel en schenkt twee mokken bijna vol met koffie en zet er één voor de neus van Frits en gaat tegen over hem aan tafel zitten. 'Hoe gaat het met Angela', vraagt hij.

Frits vertelt uitgebreid hoe het gaat met zijn dochter, met Paola en Donato en haar nichtje Rosa, hoe ze veranderd is sinds dat hij haar naar Ancona bracht.

Midden in het gesprek zegt Hans ineens tegen hem, 'je bent heel erg boos op mij hè'.

Frits geeft niet meteen antwoord en kijkt zijn vader bedachtzaam aan en zegt, 'ja ik ben behoorlijk teleurgesteld in jou'.

'Is dat gevoel veranderd', vraagt Hans, 'omdat je met mij wilde bijpraten'.

'Als ik eerlijk tegen je ben dan is dat niet veranderd', zegt Frits ongemakkelijk.

'Wat zijn dan je beweegredenen om deze afspraak te